İstanbul İl Otizm Çalıştayı Raporu
Hazırlayan: Prof. Dr. Resa Aydın
06.04.2026

Giriş

İstanbul Valiliği ve Aile ve Sosyal Hizmetler İstanbul İl Müdürlüğü tarafından organize edilen İstanbul İl Otizm Çalıştayı, Otizm Farkındalık Günü olan 2 Nisan 2026 tarihinde, 09.30-17.00 saatleri arasında Metin Sabancı Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müdürlüğü toplantı salonunda gerçekleşmiştir. Toplantıya davet edilen İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma (ENUYGAR) Merkezi adına Merkez Müdürü Prof. Dr. Resa Aydın katılım sağlamıştır.

Çalıştayın Kapsamı ve Katılımcı Profili

Çalıştayda; toplumsal katılım, sağlık hizmetleri, etkili sosyal hizmet modelleri, araştırma ve veri yönetimi, istihdam ve spor başlıklarında oluşturulan tematik çalışma masalarında kapsamlı değerlendirmeler yapılmıştır.
Sağlık, eğitim ve sosyal hizmet alanlarından akademisyenler, kamu temsilcileri ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla yürütülen tartışmalarda, II. Ulusal Otizm Eylem Planı'nda yer alan hedef ve göstergeler gözden geçirilmiş; uygulamada karşılaşılan sorunlar analiz edilmiş ve bu sorunlara yönelik yeni hedef ve göstergeler geliştirilmiştir. Bu yönüyle çalıştay, politika ile uygulama arasındaki ilişkinin çok paydaşlı bir zeminde ele alındığı önemli bir platform olmuştur.

Türkiye'de Otizm Politikalarının Gelişimi

Türkiye'de otizm alanındaki politika gelişimi, büyük ölçüde sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde şekillenmiştir. Sürecin başlangıcı 2012 yılında otizm alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü savunuculuk çalışmalarıyla gerçekleşmiş, 2013 yılında ise otizmli bireylere yönelik temel stratejileri içeren ilk taslak dokümanlar hazırlanarak eylem planının çerçevesi oluşturulmuştur.
Yaklaşık üç buçuk yıllık hazırlık sürecinin ardından, Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı (2016–2019) 2016 yılında Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu plan, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda; Milli Eğitim, Sağlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ile Gençlik ve Spor Bakanlıkları, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle hazırlanmıştır.
İlk planın uygulanmasından elde edilen deneyimler doğrultusunda, 2023–2030 yıllarını kapsayan İkinci Ulusal Eylem Planı geliştirilmiş olup bu plan 30 eylem alanı altında 78 faaliyeti içermekte ve otizmli bireylerin eğitimden istihdama kadar uzanan geniş bir yaşam alanını kapsamaktadır. Eylem planlarının temel amaçları; toplumsal farkındalığın artırılması, erken tanı ve müdahale sistemlerinin güçlendirilmesi, eğitime erişim ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesi, sosyal hizmetlerin geliştirilmesi, istihdam olanaklarının artırılması ve otizmli bireylerin toplumsal yaşama katılımının desteklenmesi olarak özetlenmektedir.

İstanbul'da Otizm Alanında Hizmet Sunumu

İstanbul Otizm Rehberi'nde yer alan bilgiler, otizmli çocuklara yönelik tanı, izlem ve hizmet süreçlerinin belirli bir sistematik çerçeve içinde ele alındığını göstermektedir.
Rehberde sunulan verilere göre, otizm spektrum bozukluğu tanısı alan çocuk sayısında yıllar içinde artış olduğu ifade edilmektedir. Özellikle 2000'li yılların başına kıyasla son yıllarda tanı sayılarının belirgin şekilde yükseldiği ve 2020 yılı itibarıyla yüzlerle ifade edilen düzeylere ulaştığı belirtilmektedir. Bu artış, rehberde hem tanı olanaklarının gelişmesi hem de farkındalık düzeyinin artması ile ilişkilendirilmektedir.

Tanı sürecinin birinci basamak sağlık hizmetleri üzerinden yürütülen tarama programlarıyla bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Buna göre 18–48 ay arası çocukların gelişimsel izleme alındığı, 18., 24. ve 36. aylarda otizm açısından tarama yapıldığı ve risk saptanan çocukların ilgili uzmanlık hizmetlerine yönlendirildiği belirtilmektedir.

Tanı sürecine ilişkin olarak, riskli bulunan çocukların aile hekimleri ve ilçe sağlık müdürlükleri koordinasyonunda ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirildiği; değerlendirme sonrasında Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı uzmanlarınca tanı sürecinin yürütüldüğü ve tanı sonrası süreçte en geç 7 gün içinde sağlık kurulu randevusu oluşturulmasının hedeflendiği ifade edilmektedir. Bu süreçte "Çocuklar için Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER)" işlemlerinin öncelikli olarak ele alındığı belirtilmektedir.

Rehberde ayrıca, tanı sonrasında yürütülen hizmetlerin yalnızca sağlık alanı ile sınırlı olmadığı; sosyal hizmetler ve danışmanlık süreçlerini de içerdiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda geliştirilen bireysel sosyal hizmet danışmanlığı uygulaması ile ailelerin ihtiyaçlarının bütüncül biçimde değerlendirildiği, bilgilendirme, yönlendirme ve izleme süreçlerinin yürütüldüğü belirtilmektedir. Bu hizmetlerin İstanbul genelinde farklı ilçelere yayılmış sosyal hizmet merkezleri aracılığıyla sunulduğu ve yerel düzeyde erişimin sağlanmasının hedeflendiği ifade edilmektedir.

Çalıştay Kapsamında Değerlendirilen Uygulama Süreçleri
Çalıştay kapsamında, rehberde tanımlanan bu sistemin uygulamadaki karşılıkları ve karşılaşılan sorun alanları katılımcılar tarafından tartışılmıştır. Ancak çalıştay raporu henüz yayımlanmadığından, bu değerlendirmelere ilişkin ayrıntılı bulgulara ilerleyen dönemde hazırlanacak rapor üzerinden ulaşılması mümkün olacaktır.

Öneriler
Çalıştay kapsamında yürütülen tartışmalar ve mevcut uygulama çerçevesi birlikte değerlendirildiğinde, otizm alanında geliştirilen politikaların güçlendirilmesine yönelik aşağıdaki hususlar öne çıkmaktadır:

1. Politika çerçevesinin genişletilmesi

Otizm alanına yönelik geliştirilen eylem planlarının, diğer bilişsel ve nörogelişimsel farklılıkları da kapsayacak biçimde ele alınması; erken tanı, müdahale ve izlem süreçlerinin bütüncül bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması açısından önemli görülmektedir. Bu tür bir genişleme, hizmetlerin yalnızca tanıya özgü değil, ihtiyaç temelli ve kapsayıcı bir perspektifle sunulmasına katkı sağlayacaktır.

2. Yerel yönetimlerin sürece entegrasyonu

Yerel yönetimlerin, özellikle sosyal hizmetler, erken çocukluk destek programları ve toplumsal katılım alanlarında önemli bir rol üstlenebileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle, gelecekte düzenlenecek çalıştay ve politika geliştirme süreçlerine yerel yönetim temsilcilerinin daha sistematik biçimde dahil edilmesi, hizmetlerin yerel düzeyde güçlendirilmesi açısından önemli bir adım olacaktır.

Genel Değerlendirme
İstanbul İl Otizm Çalıştayı, ulusal eylem planlarının yerel düzeyde uygulanabilirliğini tartışmaya açan, çok paydaşlı yapısıyla dikkat çeken önemli bir platform olmuştur.

Çalıştayda ortaya konan öneriler, özellikle uygulamaya yönelik somut göstergelerin geliştirilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi açısından yol gösterici niteliktedir.